

XIX. YÜZYILIN ORTALARINDA KURŞUNLU KAZASININ SOSYO-EKONOMİK DURUMU

Ahmet YURTSEVEN

Çankırı Karatekin Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü
Yrd. Doç. Dr.
ahmetyurtseven59@gmail.com

Özet

Osmanlı devleti, Batı tarzında ıslahata yönelik en kapsamlı çalışmayı Tanzimat döneminde yapmıştır. Bu dönemde her şeyin kayıt altına alınarak vergi mükelleflerinin tespitine çalışılmıştır. Böylece beyana dayanmamakla birlikte tahrir göre alınacak olan bir gelir vergisi kesinleşmiş oldu.

Temettüat tahrir çalışması esnasında düzenlenen Kurşunlu temettüat defterine göre, 1845 yılında Kurşunlu kasabasına ait 18 köyün genelinde tüm mal varlıklarından toplam 160884 kuruş temettüat geliri ve bunun üzerinden 70769 kuruş vergi tahakkuk ettirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Temettüat, Temettüat uygulaması, Osmanlı Ekonomisi.

Alan Tanımı: İktisat Tarihi (iktisat)

SOCIO-ECONOMIC SITUATION OF DISTRICT OF KURŞUNLU IN THE MID OF 19TH CENTURY

Abstract

Ottoman Empire made the most comprehensive work of western style reform at the Tanzimat period. At this period tax obligated entities had been tried to be identified by recording everything. Thus, the income tax was finalized even though it is not based on declaration but instead by recording.

According to the Kurşunlu Temettüat Registers, that were prepared through temettüat registration process, all entities' total income that is subject to tax for 18 villages in the town of Kurşunlu was 160884 kuruş and 70769 kuruş tax had been accrued at 1845.

Key words: Temettüat, Temettüat Application, Ottoman Economy.

JEL Code: N01

1. GİRİŞ

XVIII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren siyasi ve sosyo-ekonomik sıkıntılar ağırlaşmış, bilhassa Tanzimat Fermanı'nın ilanından önceki son elli yıllık dönemde sıkıntılar had safhaya ulaşmıştı. Bu dönemde devlet idarecileri mali konuları ön plana almışlar ve Tanzimat Fermanı ile de siyasi ve sosyo-ekonomik alanları kapsayan bir dizi islahatları uygulamaya koymuşlardır.

Çalışmamızda önce Kurşunlu kazası hakkında kısa bilgi verilmiş, ardından ikinci başlık altında temettüat defterleri ve temettüat tahrirleri hakkında bilgi aktarılmıştır. Son olarak Kurşunlu kazasına ait düzenlenmiş olan temettüat defterlerinin sosyo-ekonomik yönü bu maksatla oluşturduğumuz tablolar yardımıyla incelenmeye çalışılmıştır.

1. 1. TARİHTEN GÜNÜMÜZE KURŞUNLU

Kurşunlu, Cumhuriyetin kurulması ile birlikte vilayet olan Çankırı'nın 11 ilçesinden birisidir. Ankara-Karabük demir yolu hattı üzerinde istasyonu da bulunan ilçenin yüzölçümü 630 km²'dir, 1944 yılında ilçe olan Kurşunlu'nun merkezinde 10 mahallesi ve 5 beldesi ve toplam olarak 23 köyü bulunmaktadır.

Kurşunlu'nun yerleşim yeri olarak seçilmesi çok eskilere dayanır. Bölgede Hitit Devleti (M.Ö.1470-1190) zamanından beri insanların yaşadığı kesinlik kazanmıştır. Tarihin her döneminde önemini koruyan Kurşunlu, Beylikler döneminde de önemini korumuş ve 1388 yılında I. Murat zamanında Osmanlı topraklarına katılmıştır (Öztuna, 1970,40-41,60).

İlçenin bugünkü adını alması Melan kasabasına bağlı bir nahiye olduğu döneme rastlamaktadır. XVII. yüzyılda Aharcık, Ebceler, Comartlar, Ömer, Ören ve Sülüklü köyleri birleştirilerek Kurşunlu adını almıştır. 1882' yılında Çerkeş'e bağlanan Kurşunlu, 1912 yılında da Ilgaz'a tabi olmuştur (Ayhan, 1984:110).

2. TEMETTÜAT TAHRİRLERİ

Temettüat; Arapça temettü kelimesinin çoğuludur. Temettü; kar ve kazanç sağlamak demektir. Temettüat tahriri/vergisi, vergi mükellefinin kazancına göre devlete ödemek zorunda olduğu vergidir (Parlatır, 2006: 1682). Temettü vergisinin kaydedildiği defterlere de temettuat (tahrir) defterleri denir.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunan temettüat defterlerinin büyük kısmı 1260-1261 (1845) yılına ve kısmen de 1256 (1840) yılına aittir (Kütükoğlu, 1995: 396). Mamafih 1256 (1840) tarihinden öncesine ait temettüat defterleri de bulunmaktadır. Mesela "Osmanlı Arşivi'nde Kıbrıs'a ait dört adet 1248 (1833)

tarifli temettuat defteri olup bu defterler Başbakanlık Osmanlı Arşiv Daire Başkanlığı tarafından da neşredilmiş bulunmaktadır (Başbakanlık Osmanlı Arşiv Daire Başkanlığı, 2000: 68).

Tanzimat yoneticileri ulke kalkınmasında tarım sektorune diğer sektorlerden daha fazla önem veriyorlardı. Her türlü gelirin hazinede toplanmasını ve tüm harcamaların da yine hazine tarafından yapılmasını istiyorlardı. İltizam usulü kaldırılıyor, örfi vergiler yerine tek bir vergi getirilmek isteniyordu. Beyan yerine tahrire dayanan bu gelir vergisinin uygulamaya konulabilmesi için halkın nüfus, mal ve arazi tahririnin yapılması gerekiyordu. Bu yeni sistem ilk defa Hüdavendigâr ve Gelibolu’da uygulamaya konuldu. Ancak bu numune çalışması 1254 (Mart 1839) yılına yetişmeyince ve beklenen netice de alınmayınca söz konusu uygulama gelecek yıla ertelendi.

II. Mahmut’tan sonra I. Abdülmecit zamanında Tanzimat çalışmaları devam etti. Reform çalışmalarında oldukça önemli ve devlet adına vergileri toplamakla görevli olan “Muhassıllık Teşkilatı” 1840 yılında kuruldu. Bu kurumun bünyesinde çalışacak olan “Muhassıl” denen memurlar yanlarına verilen ikişer kâtiple vergiyi devlet hazinesi adına tahsil edeceklerdi.

Muhassılların tahsil edeceği ihtisap vergisi, kuruluşundan itibaren Osmanlı devletinde uygulanmaktaydı. Hatta bu verginin Asr-ı Saadetten beri İslam ülkelerinde uygulandığı bilinmektedir (Kazıcı, 1987: 20). “Muhassıllık Teşkilatı”nın o zamanki adı “Hisbe Teşkilatı”dır.

1840 (1256) tarihli tahrir çalışmasının sonuçlarının değerlendirildiği “Meclis-i Vâlâ”da eksiklikler ortaya konuldu. Bölgesel problemlerin iyi bilindiği ölçüde reform çalışmalarında başarılı olunabileceği kararı ortaya çıktı (Güran, 2000; 76). Yapılan çalışmaların sonucunda 1845 yılında yeni bir temettuat çalışmasının uygulamaya konulmasına karar verildi.

Araştırmamızın konusu olan Ankara Eyaletinin Kurşunlu Sancağına bağlı ML. VRD. TMT.d kodlu ve 00813 sıra nolu ciltsiz ve ebrusuz şekilde, 16x47 ebadında 1260 tarihli Kurşunlu kazasına ait 96 sayfalık temettuat defteri de 1260-1261 (1845) döneminde yapılan temettuat tahriri çalışması esnasında düzenlenmiştir. “Nefs-i Kurşunlu”(şehir merkezi) yer almadığı defterde sadece 18 köyün temettuat tahrirleri bulunmaktadır.

3. XIX. YÜZYIL ORTALARINDA KURŞUNLU

3.1. Kurşunlu Kazasının Sosyal Durumu

Temettüat defterlerinde sadece hane reislerine ait kayıtlar tutulmuştur. Hane deyimi Osmanlılarda bir nüfus ve vergi birimidir. Vergiyi esas alan bu hane deyiminin kaç kişilik bir aileyi ifade ettiği konusu tartışmalıdır (Göyünç, 1997: 552). Ömer Lütfi Barka'nın yöntemini esas alarak hane sayısını 5 ile çarparak söz konusu döneme ait tahmini nüfus elde edilmiştir. 18 köyün toplam hane sayısı 409 ve bu rakamı 5 ile çarparak elde ettiğimiz toplam nüfus 2045'dir. Halkı tamamen Türklerden oluşan Kurşunlu'ya ait yerleşim yerlerindeki her hane yaşayan insan sayısı ise 4 ila 80 hane arasında değişmektedir. Tablo 2'de görüldüğü gibi en küçük yerleşim yeri Cengi köyü ve en büyük yerleşim yeri de Kürt köyüdür

Kurşunlu temettüat defterinde hane reislerinin adları kaydedilirken, önce baba adı, sonra oğlu kelimesi, daha sonra şahsın adı yazılmaktadır. “Mahmud oğlu Mustafa” gibi. Bazen önce babanın yalnız mesleği, sonra oğlu kelimesi, sonra da hane reisinin adı “Helvacı oğlu Ali” gibi; bazen de önce hane reisinin babasının sıfatı ve adı, sonra oğlu kelimesi, sonra da hane reisinin adı “Kara Abdullah oğlu Halil” gibi veya hane reisinin sıfatı ve sadece adı “Çakır Hasan” gibi yazılmış olduğu görülmektedir.

Kurşunlu köylerinde kullanılan adlar daha çok yöre halkının dini ve milli duygularına hitap eden adlardan oluşmaktadır. Abdullah, Ahmet, Mehmet, Halil, Hüseyin, Mustafa, Ömer, Osman, Ali, Hasan, Veli gibi. Bu da yöre halkının İslam büyüklerine olan sevgi ve saygısını göstermektedir.

XIX. yüzyılın ortalarında Kurşunlu köylerinde yaşayan bazı hane reislerine monla, çirtak, kara, hacı, efendi, deli, çakır, gibi vasıflar verilmiştir.

XIX. yüzyıl ortalarında Kurşunluda hane reislerinin çeşitli lakaplarla anıldıkları görülmektedir. Hane reislerinin taşıdıkları lakaplar arasında asker ünvanlı; dini, etnik ve sıfat kökenli oldukları gibi; yer, hayvan ve meslek adı vs. şeklinde lakaplar da bulunmaktadır. Emir Ahmet oğlu Mehmet, Morali oğlu Mehmet, Çaylak oğlu Ali, Helvacı oğlu Ali gibi. Ayrıca, hane reisleri arasında “Hüseyin oğlu Molla Ahmet” misali gibi hiç lakabı olmayanlar da bulunmaktadır.

1260 tarihli Kurşunlu temettüat defterinde hane reislerinin meslek bilgilerine yer verilmemiştir. Mamafih Çama köyünden 1 nolu hane reisi “Muhtar-ı evvel Ali”nin muhtar, Çama köyünden 24 nolu hane reisi “imam Osman Efendi” ile Çırdak köyünden 1 nolu hane reisi “Hatip Hacı Ali Efendi”nin din görevlisi oldukları anlaşılmaktadır.

3.2 – Kurşunlu Kazasının Ekonomik Durumu

XIX. yüzyılın ortalarında Kurşunlu kazasının genelinde hane reislerine ait mal varlığını ve dağılımını üç ana grupta toplayabiliriz. Bunlar yetiştirilen hayvanların çeşitleri ve dağılımı, tarım alanları ve dağılımı, diğer mal varlıkları ve dağılımıdır.

3.2. 1. Kurşunlu Kazasında Yetiştirilen Hayvanlar

Temettüat defterlerine cinsleri ve sayıları ayrı ayrı kaydedilmiş olan büyük ve küçükbaş hayvanların etlerinden, sütlerinden ve bazılarının da taşıma ve tarla sürme güçlerinden faydalanılırdı.

Sıra No:	Köylerin Adı	Büyükbaş Hayvancılık							Küçükbaş Hayvancılık				
		Sağman Camış (Adet)	Sağman İnek (Adet)	Köllük-i Kısarak (Adet)	Camış (Çift)	Öküz (Çift)	Köllük-i Merkep (Adet)	Toplam Büyükbaş (Adet)	Sağman Ağnam (Adet)	Tiftik Keçi (Adet)	Sağman Kıl Keçi (Adet)	Kıl Keçi (Adet)	Toplam Küçükbaş (Adet)
1	Yılanlı		51	8	1	10	8	89	301	200	15	115	631
2	Yozgat		32	2		6	3	49	85	37		30	152
3	Mekeviran		20			5		30	25	20		25	70
4	İğdir		26			8		42	48	67		61	176
5	Taşkaracalar		147	30		30	13	250	307	228		238	773
6	Kürt		329	35		55	4	478	669	452	15	170	1306
7	Çama	5	41	6	2	11		78	111	167		24	302
8	Köpürlü		66	5		14	50	149	168	73		59	300
9	Kapaklı		124	19		20	9	192	248	188		175	611
10	Çukurca		19	2		6	3	36	72	48		38	158
11	Çırdak	25	142	32	2	26	23	278	189	207		182	578
12	Çavundur	12	91	22	1	21	6	175	158	172		137	467
13	Sevikli		57	2		13		85	112	45		37	194
14	Demirciviran		29	3		7		46	120	110			230
15	Yabani	5	27	11	3	15	4	83	175	144		23	342
16	Bozkuş	3	53	11		8	5	88	109	52		74	235
17	Susuzmeasirt		25		1	4	6	41	125	90		103	318
18	Cengi	4	20	2	2	1	3	35		55		45	100
Genel Toplam		54	1299	190	12	260	92	2179	3022	2355	30	1534	6941

XIX. yüzyıl ortalarında Kurşunlu köylerindeki büyük ve küçükbaş hayvanların dağılımı Tablo 1’de görülmektedir. Binek hayvanı olarak toplam 282 baş kısarak ve merkep bulunmaktadır. Mekeviran ve İğdir köylerinde ise hiç binek hayvanı bulunmamaktadır.

Büyükbaş hayvanlardan karasığır ve camış türlerinden inek cinslerinin toplamı 1353 baştır. Camış türü hayvanlar su ve bataklığı çok severler. Bu itibarla sağmal camış Bozkuş, Cengi, Yabani, Çame, Çavundur ve Çırdak köylerinde ve karasığır ineği ise tüm köylerde bulunmaktadır. Karasığır ineğinin en fazla olduğu köy Kürt köyü, en az olduğu köy ise Cengi köyüdür. Tüm yerleşim yerlerinde büyük ve küçükbaş hayvanların en fazla bulunduğu yerleşim yeri Kürt köyü ve en az bulunduğu yerleşim yeri ise Mekeviran köyüdür.

Küçükbaş hayvan denilince koyun ve keçi akla gelmektedir. Her ikisinin de yünlerinden, sütlerinden ve etlerinden istifade etmek için beslenmektedir. Beslenmeleri kolay olduğu için oldukça yaygındır.

XIX. yüzyıl ortalarında Kurşunlu köylerinde toplam 6941 baş küçükbaş hayvanın 3022 başı sağmal ağnam, 2355 başı sağmal tiftik keçisi, 1534 başı kıl keçisi ve 30 başı da sağman kıl keçisidir. En fazla sağman ağnamın bulunduğu yerleşim yeri Kürt köyü, en az sağman ağnamın bulunduğu yerleşim yeri ise Mekeviran köyüdür. Kısaca, küçükbaş hayvanların en fazla bulunduğu yerleşim yeri Kürt köyü ve en az bulunan yerleşim yeri de Mekeviran köyüdür.

3.2. 2. Arazi ve Diğer Mal Varlıkları Dağılımı

Temettüat defterlerindeki ekilebilir araziler mezru tarla ve gayr-i mezru tarla olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Mezru tarla, ekili tarla demektir. Gayr-i mezru tarla, daha iyi verim alabilmek için nadasa bırakılan veya herhangi bir sebeple üzerinde zirai faaliyet yapılamayan arazi/tarla demektir. Kurşunlu'ya ait 18 köyde toplam 1942 dönüm ekilebilir tarla bulunmaktadır. Bu tarlaların 1144 dönümü mezru tarla ve 798 dönümü ise gayr-i mezru tarladır. Mezru tarlaların en fazla bulunduğu yerleşim yeri Çukurca köyü ve en az mezru tarlaların bulunduğu yerleşim yeri ise Cengi köyüdür. Kurşunlu köylerine ait olan gayr-i mezru tarlaların en fazla bulunduğu yerleşim yeri Kürt köyü ve en az gayr-i mezru tarlaların bulunduğu yerleşim yeri ise Cengi köyüdür.

Bu bilgilerden yola çıkarak tahıl ve çeşitlerinin miktarını öğrenebiliriz. İnceleme konumuz olan vesikamıza göre, Kurşunlu'da ağırlıklı olarak arpa ve buğday üretiminin yapıldığı anlaşılmaktadır.

Osmanlı ziraat istatistiklerinde tarımsal alanlar yüz ölçümlerine göre imâlât-ı cesime(büyük işletme), imâlât-ı mutavassita (orta işletme), imâlât-ı sagire (küçük işletme), şeklinde üç ayrı kategoride ele alınmaktadır (Kütükoğlu, 1995: 407). Bir işletmenin yüz ölçümü 10 dönümü geçmiyorsa o işletmeye "imâlât-ı sagire", bir işletmenin yüz ölçümü 10-50 dönüm arasında ise o işletmeye "imâlât-ı

mutavassıta” ve bir işletmenin yüz ölçümü 50 dönümden fazla ise bu tür işletmeye “imâlât-ı cesime” denilmektedir.

Yukarıdaki bilgilere göre Kurşunlu köylerinde hane sahiplerinin arazilerini birer tarım işletmesi olarak düşünebiliriz. Kurşunlu kasabasına ait yerleşim yerlerindeki hane sahiplerinin büyük kısmının arazileri küçük işletme tipinde, sadece 3 tane hane halkının arazisi de orta işletme tipindedir. büyük işletme tipinde araziye sahip olan hane reisi ise hiç yoktur.

3.2.3. Toplam Gelir Durumu

Tablo 2. Kurşunlu’da Toplam Gelir, Toplam Vergi ve Muaf Tutulanlar

Sıra No:	Köylerin Adı	Hane (Adet)	Vergü-yi Mahsusası (Kuruş)	A’şar Rüşumu Yekün (Kuruş)	Zuhurat	Mecmu'unun Temettü-ı		Vergiden Muaf Tutulan Haneler
						(Kuruş)	%	
1	Yılanlı	14	3584	291,5	0	7409,5	4,98	4
2	Yozgat	9	2327, 29	257	0	3521	2,52	3
3	Mekeviran	7	1140	103	1210	3272	2,1	1
4	İğdir	14	1324	221	2726	6053,5	3,24	6
5	Taşkaracalar	41	7714	555	3572	18965	5,58	11
6	Kürt	80	9670	907,5	8991	30979	19,25	21
7	Çama	23	3697	349,5	403	6609	4,15	8
8	Köpürlü	16	2956,5	361,5	0	7408	4,69	1
9	Kapaklı	28	4442	917,5	61,5	11280,5	7,34	8
10	Çukurca	8	1288	206,5	50	3574,5	2,23	2
11	Çırdak	40	7035,5	878,5	342,5	16362,5	10,63	10
12	Çavundur	32	5861	724	669	12628	7,78	10
13	Sevikli	22	3335	182	4091	7862	5,1	9
14	Demirciviran	24	3100	164,5	3987	7850	3,18	16
15	Yabani	24	5722	530,5	566	7981	5,63	8
16	Bozkuş	14	2880	300,5	0	5719,5	3,77	5
17	Susuzmeasirt	9	1357,5	113	95	3205	2,12	4
18	Cengi	4	1103,5	108	0	2075,5	1,39	1
Genel Toplam		409	70769	7171	26764	160884	100	128

Köy halkının arazi ve hayvanlarından başka temettüat defterinde kayıtlı 9 adet daha mal varlığı bulunmaktadır. Bunlar Kurşunlu köylerine hizmet veren su değirmenleri olup (adet olarak) Yabani köyü (3), Köpürlü köyü (2), Kapaklı köyü (2) ve Kürt ve Çırdak köylerinde de 1'er adet bulunmaktadır.

Temettüat defterlerinde hane numarası ve şahsın kimlik bilgilerden sonra, vergü-yi seneviyesi ibaresi altında, hane reisinin yıllık vergisinin miktarı; vergü-yi mahsusa başlığı altında mükellefe tahakkuk eden vergi; aşar rüsumu başlığı altında öşür vergisi (buğday, arpa gibi üretilen ürünlerden alınan öşürün önce kilesi, sonra kıymeti yazılmış ve alta) kuruş olarak toplam kıymeti bir arada verilmiş ve son olarak da adet-i ağnam başlığı altında adet-i ağnam vergisi yer almaktadır. Ayrıca zuhurat gelirlerine de yer verilmiştir.

Mükellef, zirai faaliyetinin dışında veya üzerine kayıtlı herhangi bir arazisi, malı ve mülkü olmadığı halde, kendi becerisi veya bir şekilde çalışarak elde etmiş olduğu gelirlerini beyan ederek vergi tahakkuk ettirilmesini istemiştir. Bu da temettüat defterlerine zuhurat olarak yansımıştır.

XIX. yüzyılın ortalarında Kurşunlu kasabasında toplam gelir ve toplam vergi dağılımı Tablo 2'de görülmektedir. Buna göre kasaba genelinde toplanan toplam gelir 160884 kuruş olarak gerçekleşmiş ve bu meblağ üzerinden toplam olarak 70769 kuruş vergi tahakkuk ettirilmiştir.

En fazla geliri olan yerleşim yeri Kürt köyü ve en az geliri olan yerleşim yeri ise Susuzmeasirt köyüdür. En fazla vergi veren yerleşim yeri Kürt köyü ve az vergi veren yerleşim yeri ise Susuzmeasirt köyüdür.

Osmanlı Devleti'nin, çeşitli sebeplerden dolayı vergi veremeyecek olanları vergiden muaf tuttuğu görülmektedir. Mükellefin vergiden muaf tutulma nedenleri arasında zirai faaliyet yapmaya takatinin olmaması, kendisinden başka kimsesinin kalmaması, askerlik, emlak ve arazisinin olmaması sayılabilir.

4. SONUÇ

İçerisinde oldukça zengin arşiv bilgileri bulunan Temettuat Defterleri, düzenlendiği dönemin sosyo-ekonomik hayatına ışık tutmaktadır. Osmanlı taşra teşkilatının belli bir yerleşim yerindeki hane reislerinin, adları, meslekleri, lakapları, sahip oldukları malları, emlaki ve arazileri; bu mal varlıklarından elde ettikleri yıllık gelirleri ve bu gelir üzerinden tahakkuk ettirilen vergilerinin kaydı bulunmaktadır. Böylece Osmanlı Devleti, XIX. yüzyılın ortalarında temettüat sayımlarını yaparak vergi sisteminin alt yapısını oluşturmaya çalışmıştır.

Temettuat sayımları yapılırken Osmanlı hane reislerinin de meseleye ciddiyetle yaklaştıkları görülmektedir. Çünkü mükellefin asıl mesleği yanında “ek gelir” olarak elde ettiği gelirlerini de gizlemeyip “bunlar da zuhurattan” deyip beyan ederek vergisinin alınmasını istemesi oldukça anlamlıdır.

Vesikamızda bazı hane reislerine vergi tahakkuk ettirilmeyerek vergi mükellefi kapsamı dışında tutulmuştur. Ayrıca, çift sürmek ve nakliye ihtiyaçlarını karşılamak için yetiştirilen camış ve karasığır öküzleri de vergi kapsamı dışında bırakılmıştır.

Bütün bu bilgilerden, Osmanlı Devleti'nin geleceğe yönelik planlarını, sosyal ve ekonomik varlığını tespit ettikten sonra yaptığı ve elde ettiği temel göstergelerden hareketle, planlı ve kayıtlı bir ekonomiyi bundan 170 yıl önce devlet ciddiyeti ile uyguladığı görülmektedir.

Osmanlı Devleti'nin taşrasını oluşturan yerleşim birimleri araştırmayı bekleyen bakir konulardan birisidir. Bu nevi çalışmalar Osmanlı taşra idaresini çeşitli yönleriyle aydınlatacaktır.

KAYNAKLAR

Ayhan, Bahattin. Çankırı, Tarih-Coğrafya-Ekonomi, Ankara, 1984.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Osmanlı İdaresinde Kıbrıs (Nüfusu-Arazi Dağılımı ve Türk Vakıfları), Ankara, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayınları, 2000.

Güran, Tevfik. “19. Yüzyıl Temettüat Tahrirleri, Osmanlı Devleti'nde Bilgi ve İstatistik, Ankara, Devlet İstatistikleri Enstitüsü Yayınları, 2000. ss. 73-94.

Göyünç, Nejat. “Hane” İslam Ansiklopedisi, C. XV, İstanbul, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1997. ss. 552-553.

Kazıcı, Ziya. Osmanlılarda İhtisap Müessesesi (Ekonomik, Dini ve Sosyal Hayat), İstanbul: Kültür Basın ve Yayın Birliği Yayınları, 1987.

Kütükoğlu, Mübahat. “Osmanlı Sosyal ve İktisadi Tarihi Kaynaklarından Temettü Defterleri”, Belleten, C. LIX, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, Ağustos, 1995, ss 395-412.

Öztuna, Yılmaz. Resimlerle Türkiye Tarihi, Hayat Yayınları, İstanbul, 1970.

Parlatır, İsmet. Osmanlı Türkçesi Sözlüğü, Ankara: Yargı yayınları, 2006.